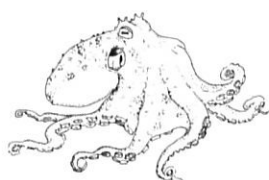

i dels pescadors

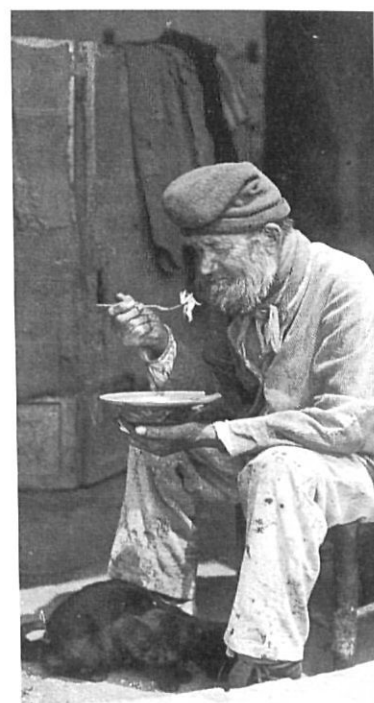
El patrimoni maritimopesquer

MIQUEL MARTÍ I LLAMBRICH

Voldria parlar en aquest escrit, que pretén emmarcar els diferents articles d'aquest dossier dedicat al patrimoni maritimopesquer de la Costa Brava, del mar i de la seva gent. Crec que cal fer-ho perquè tinc la impressió que, a vegades, la navegació, els ports, les barques, la pesca, desperten, en aquells que desconeixen aquest món, unes imatges imprecises.

Catalunya ha estat i és un lloc de pas. Del mar li han vingut els perills, però també els contactes i les influències fecundes. A la costa de Girona, l'home havia d'acarnissar-se per sobreviure. L'home del litoral s'havia d'adaptar al medi i és així que quan aquesta costa accidentada i rocosa ofereix bons abrics i condicions favorables a la vida marítima, l'home es fa mariner o pescador. Des de feia segles, els indígenes havien après la utilitat del mar per a la pesca i la navegació. Per a uns quants, el mar havia esdevingut el seu camp de treball. Com diu Y. Barbaza, «...d'aquesta activitat marítima el paisatge humà en porta la traça a Catalunya». Però malgrat aquesta relació tan estreta entre l'home i el mar, malgrat que la costa és un lloc d'observació privilegiat per la riquesa de formes de vida que aixopluga, malgrat que gosem parlar de cultura marítima catalana, el nostre país és nou amb allò que podem anomenar el «fet marítim», entès com un conjunt, un tot en el qual no es pot dissociar l'arqueologia, la història, l'etnografia, l'ecologia, l'antropologia, l'economia, etc. Potser massa sovint hem oblidat la costa, els homes i la petita marina, la marina quotidiana, la dels pescadors.

Pobles d'esquenes al mar

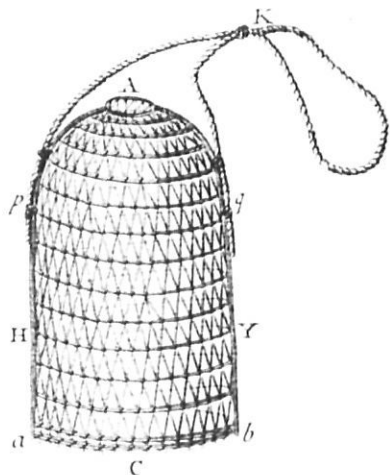
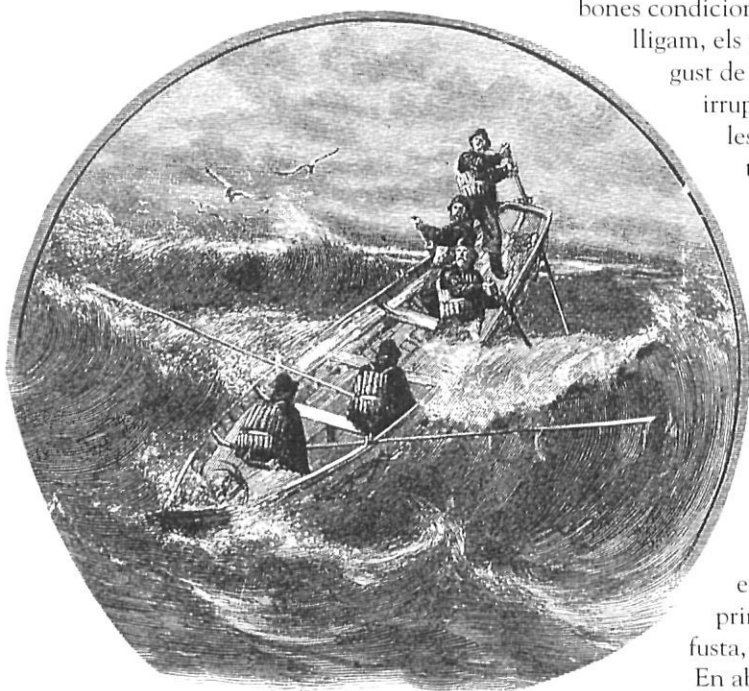
Molts pobles tenen en la vida marítima la seva raó de ser. Ha estat el mar i les bones condicions nàutiques que els ha atret allí precisament. Tot i aquest lligam, els pobles costaners han viscut d'esquenes al mar. De fet, el gust de la gent pels paisatges marins és molt recent. Fins a la irrupció del turisme, el clima, el mar com a espai de recreació, les platges, no tenien cap valor. El mar i la platja és lloc de treball i només interessa i atreu el mariner i el pescador. Del mar venien els vents humits, l'olor del peix i del quitrà, i els pescadors, els treballadors més pobres.

Es pot objectar que la pesca és només un aspecte de la vida marítima. Se'ns pot dir que n'hi ha d'altres que són responsables dels canvis que han afectat la costa gironina com ho és el comerç amb Amèrica, la indústria del suro, el cabotatge i el turisme, però la pesca és una activitat bàsica que exemplifica molt bé la relació entre l'home i el medi, la mar. És un d'aquells elements fonamentals que expliquen la vida i la història de l'ocupació humana de la costa.

Tradicionalment, l'home de mar també és un terrassà; estima la terra i n'ha sabut treure el millor partit de les primeres matèries ofertes pel medi: jonc, cànem, murtra, fusta, suro, pita, etc.

En abordar la pesca, abordem un dels comportaments tècnics més fonamentals juntament amb la cacera i la recol·lecció, que a diferència d'aquestes, ha perviscut en el temps com una activitat econòmica de primer ordre, especialment allà on les flotes dedicades a la pesca són importants.

Així doncs, tot i ser una activitat bàsica, tot i ser una realitat viva i punyent, malgrat que des d'època medieval a casa nostra esdevé un element important en el tipus de vida rural, malgrat la vitalitat dels pescadors catalans exportant tècniques a altres costes, la societat ha viscut d'esquenes als pescadors, no han centrat l'interès dels investigadors ni cap museu s'ha preocupat gaire de guardar el seu llegat.

ARXIU D'IMATGES EMILI MASSANAS I BURGET

La cultura de la gent de mar

És així com entra en escena el concepte de patrimoni marítimo-pesquer, essent conscients del caràcter canviant d'aquesta construcció social, que és entès com el conjunt de manifestacions materials (objectes, documents escrits i gràfics, elements immobles, etc.) i intel·lectuals (el coneixement que tenen els pescadors del medi, de l'ecologia marina, de les tècniques i procediments, etc.) producte de l'activitat humana relacionada amb el mar i l'explotació dels seus recursos, els peixos.

Hem de tenir present que hi ha tot un encadenament de fets a partir de l'home que va a pescar i és així com l'activitat pesquera abraça no solament el procés extractiu sinó també el comercialitzador, el transformador i el de consum.

És per la importància del mar i dels pescadors en la història, en l'economia, en la nostra cultura, juntament amb el gran desconeixement que té una part de la societat respecte a ells que des de fa uns anys estem treballant per posar en valor i per difondre la cultura de la gent de mar del litoral gironí.

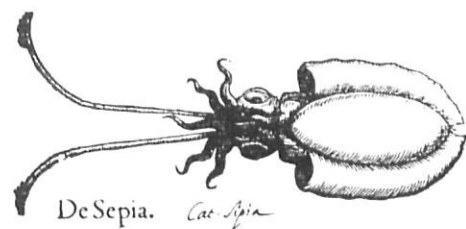
Així ressorgia el Cau de la Costa Brava-Museu de la Pesca, de Palamós, per contribuir, juntament amb altres institucions i entitats, a la recuperació, conservació, estudi, difusió i restitució del llegat cultural dels pescadors gironins. En haver constatat la pèrdua irremediable d'elements materials, com ara embarcacions tradicionals, drassanes, eines de calafats i mestres d'aixa, aparells nàutics, documents, instruments de pesca, etc., i el mateix passa amb el vocabulari i moltes tradicions i costums relatius al passat de la gent de mar, s'ha iniciat tot un moviment de recuperació d'aquest patrimoni. Iniciatives de difusió a través del butlletí *Exocetus Volitans*, que edita l'Associació Gironina d'Amics de la Mar, de popularització com les Trobades de Vela Llatina de Cadaqués i Calella de Palafrugell, de participació i sensibilització com la Tirada de l'Art de Lloret de Mar, o com la Mostra de Destresa Marinera que ha organitzat recentment la nounada Associació Cultural Amics del Cau de la Costa Brava-Museu de la Pesca, que a més a més treballa en el disseny d'un projecte d'inventari del patrimoni etnològic de la pesca per a la Costa Brava, està en el camí de redescobrir la saviesa nàutica i pesquera de la gent de la nostra costa, perquè en fer-ho afirmem la nostra identitat davant la homogeneïtzació que inicià la indústria turística.

Els pobles mariners, oberts, malmenats en les seves arrels pel capgirament ecològic i cultural que han patit per l'acció de l'home, massa donat al diner fàcil del

ESQUIROL — ARXIU MUNICIPAL DE L'ESCALA

Cap d'estudi.
"El menut Patot"

turisme i de l'especulació del sòl, han de mantenir allò que els queda, han de trobar els seus elements d'identitat. La resposta a aquesta necessitat ha de ser la preservació del patrimoni marítim. Perquè, entre altres coses, aquesta és la resposta que espera trobar un turisme que busca autenticitat.

Així cal entendre el patrimoni, com a instrument de creació d'identitats i com a eina de benestar que serveixi per solucionar els problemes actuals: antics artesans que es coordinin amb gent que no té feina, jubilats que expliquin i documentin els objectes, joves que treballin la dimensió pedagògica, etc.

Els treballs d'aquest dossier

Pensem que la recerca sobre l'activitat de la pesca esdevindrà un element revalorador de la pròpia cultura. El camí no és traçat. De fet, la majoria de treballs d'investigació se centren en el medi rural, en les societats camperoles. Joan Lluís Alegret, antropòleg, fa un repàs a l'evolució que ha viscut la recerca en el món de la pesca en aquest país en el primer article del dossier.

La tipologia d'elements que integren aquest patrimoni cultural heretat és molt rica. Les barraques de pescadors, els barris, els molls, els escars, els tenyidors, els salins, les cases del gremi, etc. conformen el patrimoni immoble de la pesca. Josep M. Vicens ens ho il·lustra amb els tenyidors de Sant Feliu de Guíxols.

Els instruments de pesca, la indumentària, les eines dels oficis complementaris com ara calafats, corders, velers, etc., els aparells de navegació, les embarcacions, els aparells per conservar, vendre i transportar el peix són elements del patrimoni moble de la pesca. Joan Nadal ens presenta les tècniques i els instruments de pesca actuals que tenen l'origen en d'altres de molt antics.

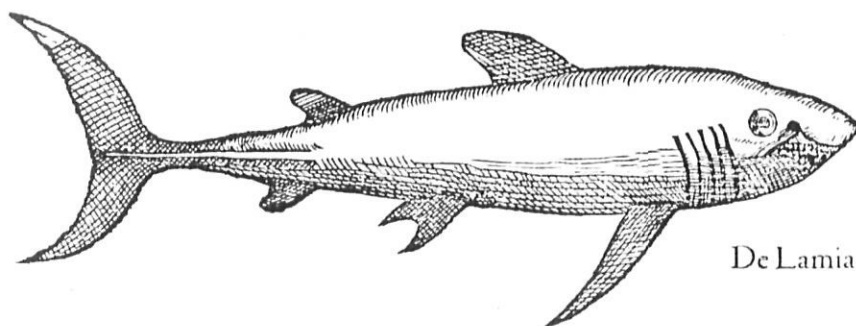
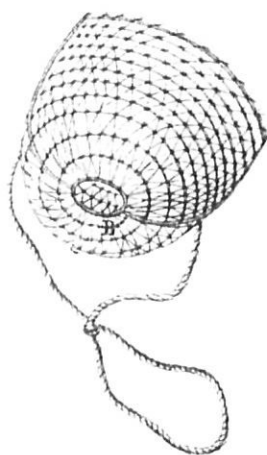
La vela llatina és un tret tècnic i cultural característic de la Mediterrània i per parlar d'això i de les embarcacions tradicionals hem pensat en un bon coneixedor del tema com és Joaquim Pla.

De barques que s'assequen al sol tothom n'ha vistes. Vicente García Delgado presenta l'experiència de recuperar una embarcació dedicada a la pesca que podrà tornar a navegar, fent que la recuperació del patrimoni ultrapassi la recerca per ser quelcom dinàmic i generador d'activitats.

Encara és possible trobar gent que ens descriu, amb gran luxe de detalls, els ritmes de la vida quotidiana en un poble de la costa al començament de segle. Lourdes Boix ens acompanya de la mà de sis vells pescadors, testimonis d'una forma de vida, el coneixement de la qual ens cal conservar.

Com podeu observar, les dimensions del tema que ens ocupa no poden exhaurir-se en aquests apartats escollits. A remolc, potser, de les experiències d'altres països, estem assistint a un interès creixent per la vida marítima del nostre país. La divulgació a través dels mitjans televisius de sèries documentals dedicades a l'home i el mar n'és un exemple. Des d'aquí volem sumar-nos a la tasca de revaloració, de sensibilització, de difusió i d'estimació de la cultura de la gent de mar del litoral gironí. O és que hem d'esperar que la pesca estigui morta per recuperar la tradició marítima?

Miquel Martí i Llambrich és director del Cau de la Costa Brava-Museu de la Pesca de Palamós.

De Lamia.